

Рассмотрены основные составляющие делового письма и его языковые характеристики (на материале немецкого языка). Проанализированы предложения по написанию делового письма и определение стандартов немецкой деловой корреспонденции. Показаны особенности общей структуры письма и его составляющих. Рассмотрены некоторые варианты немецких деловых писем. Приведены особенности оформления делового письма на немецком языке. Особое внимание уделено формулам вежливости, в частности, обращения и прощания.

Корреспонденция, деловое письмо, приложение, языковые клише, письменные штампы, немецкий язык.

The article deals with the main components of business letter and its linguistic characteristics (in the German language). The author advances suggestions as for business letters writing as well as defines the standards of German business correspondence. The author gives a description of general structure of the letter and its components. The article considers some variants of German business letters. The article also presents peculiarities of German business letters. Much attention is paid to the formulas of politeness, particular appeal and farewell. This article testifies to the necessity of further improvement and development of writing business letters.

Correspondence, business letter, application, language clichés, writing clichés, German.

УДК 811.161.2 373.46

ПРОБЛЕМА КЛАСИСИФІКАЦІЇ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ ХРОНОЛОГІЇ ЛЕКСИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКУ МОВУ

М.Ю. Колесник, здобувач *

Проаналізовано проблему класифікації лексичних запозичень у системі української мови, а також простежено хронологію проникнення іншомовних слів в українську мову та подальше їх освоєння.

Іншомовна лексика, запозичення, метафора.

Лексичні запозичення, як відомо, є одним із способів поповнення словникового складу будь-якої мови протягом усієї історії її існування. Загальновідомим є той факт, що запозичена лексика у складі сучасної української мови посідає значне місце і сягає своїм корінням у далеке минуле.

Ця тема є актуальною, тому що різні народи, в тому числі й український, постійно контактують між собою. В процесі обміну інформацією відбувається й обмін мовними елементами. Тому вивчення розвитку украї-

* Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О. В. Васюк

нської мови вимагає дослідження іншомовних елементів, їх місця та ролі у мові, що приймає. Велику частку серед них посідають запозичення з німецької мови. Ціла низка лінгвістів займалася цим питанням, але й досі воно залишається вивченим лише частково.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У мовознавстві проблема збагачення мови іншомовними словами розглядається в багатьох дослідженнях. Серед них слід виокремити роботи Ю. Жлуктенка, О. Муромцевої, Л. Крисіна. Зокрема освоєння іншомовних запозичень у наукових терміносистемах досліджують О. Лисенко; питання словотвірного освоєння запозичень є об'єктом уваги С. Рижикової, Л. Чурсіної, Д. Мазурик. О. Стишов і О. Тодор розглядають запозичення слів як ефективний сучасний спосіб збагачування лексичного складу мови.

Мета дослідження – розгляд та аналіз хронології лексичних запозичень в українську мову.

Виклад основного матеріалу. Питання про місце і роль слів іншомовного походження, про межі їх вживання в українській мові неодноразово піднімалося протягом II пол. XIX - на поч. XX ст., зумовлюючись кардинальною проблемою того часу: створення такої літературної мови, яка б, не втрачаючи своєї народної основи, була б здатна обслуговувати вищі сфери людської думки, стати мовою нації, освіти. Можливості ж української мови щодо цього не викликали сумнівів у передової частини української й російської інтелігенції.

Проблема створення високорозвиненої літературної мови не могла бути розв'язана без створення наукової термінології, а остання, в силу своєї специфіки – обслуговувати спілкування в науковій сфері, що має інтернаціональний характер. Все це вимагало розв'язання питання про міру використання в ній лексики іншомовного походження. Ця спроба була зроблена журналом "Основа" у вигляді статей М.Т. Левченка "Заметка о русинской терминологии", П.С. Єфименка "По поводу заметки Левченка "О русинской терминологии". М.Т. Левченко вважав головним принципом творення термінології доступність і зрозумілість для народу. Тому терміни, запозичені з латинської, грецької або нових західноєвропейських мов М.Т. Левченко пропонує замінити українськими відповідниками або словами з слов'янських мов – чеської, польської. При цьому він не відкидає й можливості творення неологізмів. Наприклад, *анархія – безправність, аналіз – розбор, оригінал – переворот, перспектива – зглядність, механізм – сило-діяство, результат – послідок, горизонт – позем, небосклон, інстинкт – побудка, елемент – первина, нейтральний – ніякий, нейтралітет – ніякість* та ін.

У 70-х роках XIX ст. питання про ставлення до іншомовних слів, принципи творення української термінології знайшло прогресивне розв'язання в працях М.П. Драгоманова. Він вважав, що утворення наукової термінології може відбуватися різними шляхами: "Тут можуть стати у пригоді й одноплеменні мови, і переклад слів, і виробка нових коренів, а часом потрібно буде зоставити і слова романські або германські, коли вони вже вжились скрізь, увійшли у громадську мову, прийняли народну фонетику і

дали од себе похідні". Головною засадою для тих, хто створює українську термінологію, повинна бути не ідея відрубності, а ідея зрозумілості її для народу, практичності. М.П. Драгоманов радив у тих випадках, коли відсутній відповідний термін в українській мові, звертатися до російської мови, як найближчої генетично до мови української.

Проте це не означало, що питання про запозичення було знято з порядку денного. У 80 – 90 роках ХІХ ст. воно набрало нового характеру порівняно з постановкою його в 60-х роках у журналі "Основа". Це було пов'язано з виникненням дискусії про дальші шляхи розвитку української літературної мови, забезпечення її єдності на всіх українських територіях. Центр ваги в питанні про іншомовні слова перемістився в основному на запозичення з російської і польської, почасти німецької мов, оскільки саме запозичення з цих мов відрізняли на той час східноукраїнську і західноукраїнську мовно-літературну практику.

Дискусія про чистоту української літературної мови, вироблення однакових для всієї території України норм відбулася на початку ХХ століття. І в цій дискусії обговорювалось питання про вживання іншомовних слів. Наслідком усіх цих суперечок було вироблення прогресивних положень щодо розвитку української літературної мови і, зокрема, щодо вживання в ній слів іншомовного походження. Українська мова, як і всяка інша мова, не становить винятку в своєму розвитку: вона користується іншомовними словами на позначення нових предметів і явищ, для більш точного визначення наукових понять. Справа не в тому, власне слово чи чуже, а в тому, наскільки воно необхідне носіям мови. Дискусія, звичайно, не розв'язувала усіх важливих питань, що стосувалися унормування і забезпечення єдності української літературної мови. Проте думки передових сучасників щодо шляхів розвитку української літературної мови, пропозиції уніфікації правопису іншомовних слів на всій території України, зауваження з приводу значень звучання і правопису окремих запозичень були корисними і потрібними для свого часу, сприяючи виробленню норм літературної мови.

На досліджуваний період припадає найінтенсивніше збагачення словникового складу української літературної мови запозиченою лексикою: за відносно короткий історичний період в українську літературну мову ввійшли та утвердилися в ній найважливіші слова міжнародного характеру на позначення головних понять політики, науки, літератури, мистецтва.

За підрахунками О.Г. Муромцевої, з 60-х років ХІХ ст. до першого десятиріччя ХХ ст. включно, в українську літературну мову ввійшло понад 1000 лексем інтернаціонального вживання для вираження різних понять суспільної, ідеологічної, філософської, культурної сфери. Якщо ж врахувати лексику інших груп, то ця цифра сягатиме близько 25000 лексем. Найповніше уявлення про обсяг запозиченої лексики дають спеціальні словники іншомовних слів – В.М. Доманицького та З.Ф. Кузелі, М.А. Чайковського [6].

Окремо вона зупиняється на принципі встановлення джерела запозичень, оскільки переважна їх більшість має інтернаціональний характер,

визначення джерела становить значні труднощі. При цьому йдеться не про первісне етимологічне джерело, а найближче – ту мову, в якій скла-лося це значення слова і з якої воно потрапило з цим значенням безпосе-редньо або через посередництво іншої мови в мову, що приймає. Подіб-не розуміння джерела запозичення прийнято в сучасній мовознавчій науці і реалізується в працях Ю.С. Сорокіна, М.М. Шанського, О.Е. Біржакової, Л.А. Войнової, Л.Л. Кутіної, В.И. Христової [6].

При розгляді сучасних теорій запозичення особливе місце займають теорії інтернаціоналізмів (інтернаціональних термінів), роль яких нині зро-стає.

В.В. Акуленко в роботі " Питання інтернаціоналізації словникового складу мови", зазначає, що інтернаціональність – це явище особливого ро-ду серед різноманітних форм міжмовної спільноти, що зустрічаються серед мов Землі. Вона проявляється в подібності за лінією змісту, так одночасно і вираження лексичних знаків ряду дотичних мов, що зіставляються. В термі-нах теорії двомовності це означає, що до інтернаціоналізмів належать будь – які омологічні поліморфеми, полілексеми і поліфраземи.

Інтернаціональність мовних знаків не існує в одній ізольованій мові. Ця міжмовна синхронічна категорія може бути виявлена тільки в декількох мо-вах, що зіставляються, проте не на найбільш абстрактному рівні мовної структури (не шляхом застосування структурно-типологічного методу), а на рівні норми – шляхом застосування ареального і синхронно-порівняльного методів. Повністю ж реалізується ця категорія на рівні індивідуальної мови в ситуаціях двомовності і, зокрема, в процесах перекладу.

Подібність значень і форм інтернаціоналізмів не означає повної то-тожності. Навпаки, разом із ознаками, що збігаються, тут можливі в кож-ній мові специфічні відмінності, що не заважають практичному ототож-ненню міжнародних знаків. У європейських мовах розвиток інтернаціона-льних елементів пов'язаний з декількома основними хвилями культурних і лінгвістичних взаємодій: з поширенням абстрактної лексики і термінології в період християнізації; пізніше – після виходу латині з міжнародного вжи-вання – із становленням національних наукових термінологій; з середини ХІХ ст. – з процесом впровадження спеціальних термінів і абстрактної лексики в літературну мову у зв'язку з поширенням нових соціальних, фі-лософських і наукових ідей і концепцій; нарешті, з середини ХХ ст. – з се-мантичним зближенням інтернаціоналізмів багатьох мов під час дуже швидких й інтенсивних мовних контактів. Основними джерелами впливів у цьому випадку є латина і французька мова, частково – німецька, італійсь-ка, іспанська, а нині – передусім англійська і російська мови.

Особливе значення інтернаціоналізмів у розвитку сучасних мов обумовлене тим, що вони є загальноновизнаними природними формами ле-ксико – семантичного вираження найважливіших понять сучасної культу-ри. У прикладному аспекті з цим пов'язана їх роль в усіх основних шляхах подолання мовного бар'єру, будь то навчання мовам, переклад, який здійснюється людиною і, навіть машиною, створення міжнародних допо-міжних мов.

Тому свідомо орієнтація на інтернаціональні елементи в мовах неминуча в науково обґрунтованому мовному становленні. Спонтанність і неорганізованість процесів зближення мов у минулому призводили іноді до непотрібних ускладнень в мовленнєвому розвитку, небезпечного явища псевдоінтернаціональності. Облік інтернаціональних традицій і співвідношень виправдовує себе при створенні і нормалізації літературних мов, у роботах з культури мовлення, стандартизації термінологій, створення писемності і реформування орфографії.

При цьому інтернаціоналізація ніколи не створювала і не може створювати загрози самобутньому розвитку мов, тому що в мовах, як і в усіх інших областях і формах людської діяльності, інтернаціональне не протистоїть національному, а втілюється в ньому та становить разом з національно-специфічними рисами найважливішу складову частину національного.

Велика увага була приділена статті С.В. Гриньова щодо термінологічних запозичень, в якій автор наголошує, що питанню термінологічних запозичень у російській мові приділяється порівняно мало уваги. Автор зазначає, що існує багато класифікацій запозичень з урахуванням різних аспектів їх розгляду. Найбільш явними підставами класифікації є: час запозичення, мова – джерело запозичення і сфера вживання запозичень. Хронологічний аспект (час класифікації запозичення в мові, що приймає, і періоди запозичення) практично є в усіх роботах із запозичення і покладений в основу цілого ряду досліджень з проблеми запозичень. Цей аспект, як правило, тісно пов'язаний з іншою основою класифікації – за мовою – джерелом запозичення. Досить конкретно є і класифікація запозичень за областями людської діяльності (сферами вживання запозичень). При цьому, мабуть, можна виділити два основні класи лексики, які поповнюються так: загально розмовна лексика і професійна лексика (термінологія).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, розглянувши літературу з цієї теми, можна зробити висновок, що лексичні запозичення суттєво впливали на розвиток української літературної мови. Проблеми дослідження запозиченої лексики не нові. Як бачимо, їм приділяється значна увага у проаналізованих вище роботах. Але й досі вони залишаються розглянутими лише частково.

Науковці зазначають, що лексичні запозичення є одним із способів поповнення словникового складу будь-якої мови протягом усієї історії її існування. Безпосередні контакти з закордоном, вивчення західноєвропейських мов, безумовно, сприяло проникненню іншомовних слів в українську мову і подальшому їх освоєнню. На кінець XIX – початок XX століття припадає найінтенсивніше збагачення словникового складу української літературної мови запозиченою лексикою: за відносно короткий історичний період в українську літературну мову ввійшли та утвердилися в ній найважливіші слова міжнародного характеру на позначення головних понять політики, науки, літератури, мистецтва.

Зазначені висновки потребують подальшого поглибленого теоретичного аналізу та стануть темою подальших досліджень.

Список літератури

1. Биржакова Е.Е. / История лексикологии русского языка XVIII ст. Языковые контакты и заимствования / Биржакова Е.Е., Войнова Л.Л., Кутина Л.Л. – Львов: Наука, 1972. – 430 с.
2. Височина В.А. / Німецькі слова в українській мові / В.А. Височина, Н.А. Семенова // Дослідження з граматики і граматичної стилістики української мови: Зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1986. – С. 79 – 85.
3. Гринев С.В. Терминологические заимствования / С.В. Гринев // Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов. – М.: Наука, 1982. – С. 108 – 135.
4. Зиндер Л.Р. Современный немецкий язык / Л.Р. Зиндер, Т. В. Строева. – Л.: Учпедгиз, 1941. – 319 с.
5. Крысин Л.П. Иноязычные слова в современном русском языке // Л.П. Крысин. – М.: Наука, 1968. – 207 с.
6. Муромцева О.Г. Розвиток лексики української літературної мови в другій половині XIX – на поч. XX ст. / О.Г. Муромцева. – Х.: Вища шк., 1985. – 152 с.
7. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль / М.М. Пилинський. – К.: Наук. думка, 1976. – 287 с.
8. Скачкова В.В. Лексика німецького походження в українській художній літературі на воєнну тематику / В.В. Скачкова // –Мовознавство. – Х., 1989. – №6. – С. 55 – 57.

Проанализирована проблема класифікації лексических заимствований в систему українського язика, а также прослежена хронология проникновения иноязычных слов в украинский язык и дальнейшее их освоение.

Иноязычная лексика, заимствования, метафора.

Lexical borrowings greatly influenced the development of the Ukrainian language. Problems of the research of loanwords are not new. They have always been paid considerable attention in the works of scientists. But they are still considered only partially. Scientists emphasize that lexical borrowings are one of the ways of replenishment of the vocabulary of any language throughout the history of its existence. Direct contacts with foreign countries, the study of western European languages led to the penetration of foreign words into the Ukrainian language and their further assimilation. The XIX - th century and the beginning of the twentieth century are characterized by the most intensive enrichment of the vocabulary of the Ukrainian literary language with the help of loan words. During a short period important international words penetrated into the Ukrainian literary language to name basic concepts of politics, science, literature and art .

Foreign-language vocabulary, borrowings, metaphor.